

ProDemos

A man in a blue pinstriped suit and light blue tie is smiling and shaking hands with a crowd of people. The crowd is diverse, with people of various ages and ethnicities. Some are holding up phones to take pictures. The man is walking on a brick-paved path. In the background, there are green trees and a woman wearing a white hat with a black band. The overall atmosphere is positive and public.

Wat doet de koning?

Nederland is een koninkrijk, een monarchie. Dat betekent dat het staatshoofd van ons land een koning is. In Europa zijn nog zes andere koninkrijken. De meeste landen in Europa zijn een republiek en hebben een president als staatshoofd. In ons land berust het koningschap op een grondwet, een constitutie. Nederland wordt daarom een constitutionele monarchie genoemd. Sinds april 2013 is Willem-Alexander het staatshoofd van het Koninkrijk der Nederlanden. Wat doet de Nederlandse koning zoal? Waaruit bestaan zijn taken en verplichtingen? En wat kost het allemaal?

WAT STAAT ER IN DE GRONDWET?

De Nederlandse grondwet telt 142 artikelen, waarvan er achttien specifiek over de koning gaan. Volgens artikel 24 wordt het koningschap ‘erfelijk vervuld door de wettige opvolgers van Koning Willem I, Prins van Oranje-Nassau’. Willem I was koning van 1815 tot 1840. De Nederlandse monarchie is dus meer dan 200 jaar oud. Voor zijn huwelijk moet de (aanstaande) koning toestemming krijgen van de Staten-Generaal (Eerste en Tweede Kamer tezamen). Verder staat in de grondwet dat de inhuldiging van een nieuwe koning moet plaatsvinden in Amsterdam. In sommige koninkrijken komt er pas een nieuwe koning nadat de oude is overleden, maar in Nederland is regelmatig sprake van abdicatie. Dat betekent dat het staatshoofd uit eigen beweging aftreedt. Een koning kan het koninklijk gezag pas uitoefenen als hij achttien jaar is. Na de dood van Willem III in 1890 trad daarom Emma aan als regentes voor haar dochter Wilhelmina,

die toen nog maar tien jaar oud was, maar formeel wel koningin was.

Acht artikelen in de grondwet gaan over de relatie tussen de koning en de ministers. Van groot belang is artikel 42, dat de volgende bepalingen bevat:

1. De regering wordt gevormd door de Koning en de ministers.
2. De Koning is onschendbaar; de ministers zijn verantwoordelijk.

In Nederland maakt de koning dus deel uit van de regering, maar de ministers zijn politiek verantwoordelijk. Over het beleid van de regering moeten zij verantwoording afleggen aan het parlement, niet aan de koning. Ook zijn de ministers politiek verantwoordelijk voor wat de koning zegt en doet. Een ongewenste uitspraak of handeling van de koning kan leiden tot het aftreden van een minister, niet van de koning zelf. De koning heeft geen invloed op het beleid van de regering.

NEDERLANDSE KONINGEN EN KONINGINNEN

Naam	In functie van	Einde
Willem I	1815–1840	Afgetreden
Willem II	1840–1849	Overleden
Willem III	1849–1890	Overleden
Emma (regentes)	1890–1898	
Wilhelmina	1898–1948	Afgetreden
Juliana	1948–1980	Afgetreden
Beatrix	1980–2013	Afgetreden
Willem-Alexander	2013–	

De Nederlandse koning heeft dus geen feitelijke macht. Wel heeft de koning als staatshoofd een aantal formele, staatkundige taken. Daarnaast heeft de koning een ‘samenbindende, vertegenwoordigende en aanmoedigende’ rol. Wat betekent dat allemaal in de praktijk? Hoe vult de koning zijn taken in? Kortom: wat doet de koning?

WERKZAAMHEDEN VAN DE KONING

De koning ondertekent wetten en verdragen

Elk jaar zet de koning zijn handtekening onder ruim 2000 wetten, algemene maatregelen van bestuur en Koninklijke Besluiten. De koning bekrachtigt door middel van zijn handtekening ook internationale verdragen, die de Nederlandse regering heeft afgesloten en door het parlement zijn goedgekeurd. De documenten moeten door de koning zelf worden getekend, want hij heeft geen plaatsvervanger. Ook de verantwoordelijke minister of staatssecretaris zet een handtekening. Dat noemen we het contra-seign. Hiermee komt de ministeriële verantwoordelijkheid tot uitdrukking.

De koning beëdigt bewindslieden

Als er na verkiezingen voor de Tweede Kamer een nieuw kabinet is samengesteld, worden eerst de ministers en later de staatssecretarissen door de koning beëdigt. Deze gebeurtenis vindt plaats op Paleis Huis ten Bosch in Den Haag. Na beëdiging van de ministers gaan ze met

de koning naar buiten voor de traditionele foto op de trappen van het paleis. Ook andere hoge functionarissen worden door de koning beëdigt, zoals ambassadeurs, commissarissen van de koning in de provincies, leden van de Raad van State en de gouverneurs van de drie tot het koninkrijk behorende Caraïbische landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Na de beëdiging vindt gewoonlijk een persoonlijke ontmoeting plaats.

De koning spreekt de troonrede uit

Elk jaar op Prinsjesdag, dat is de derde dinsdag van september, spreekt de koning in een verenigde vergadering van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal de troonrede uit. Deze vergadering vindt plaats in de Ridderzaal op het Binnenhof te Den Haag. Naast de 225 parlementariërs zitten er ook vele andere genodigden in de zaal. De troonrede is door de ministers geschreven en geeft een uiteenzetting van het beleid dat de regering het komende jaar wil voeren. Op deze dag komen koning en koningin met de Gouden Koets van Paleis Noordeinde naar de Ridderzaal. Na het uitspreken van de troonrede keren zij terug naar het paleis, waar zij tezamen met andere leden van het Koninklijk Huis de verzamelde menigte vanaf het balkon toezwaaien.

De koning ontvangt de minister-president

De koning is lid van de regering en daarom gaat de minister-president elke week bij de koning op bezoek om hem op

de hoogte te stellen van het beleid van het kabinet. Dat gesprek vindt doorgaans op maandagmiddag plaats. De koning voert ook regelmatig overleg met andere bewindslieden, de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer en de vicepresident van de Raad van State. Officieel is de koning zelf voorzitter van de Raad, maar hij woont de vergaderingen slechts een enkele keer bij. Ook andere hoogwaardigheidsbekleders maken zo nu en dan hun opwachting bij de koning.

De koning legt staatsbezoeken af

De koning legt enkele keren per jaar een staatsbezoek af aan een ander land. We spreken alleen van een staatsbezoek als het staatshoofd van een land een bezoek brengt aan het staatshoofd van een ander land. Het doel van dergelijke bezoeken is om de contacten tussen beide landen aan te halen en de samenwerking uit te breiden. Daarom reist er vaak een economische delegatie met de koning mee. De koning legt slechts één keer een staats-

bezoek af aan een bepaald land. Hij ontvangt op zijn beurt de staatshoofden die een staatsbezoek aan Nederland brengen.

Officiële bezoeken van en bij de koning

Naast de staatsbezoeken legt de koning ook officiële bezoeken af aan andere landen en ontvangt hij vertegenwoordigers van andere landen. Officiële bezoeken onderscheiden zich op twee manieren van staatsbezoeken: er zijn minder ceremoniële plechtigheden en ze hoeven niet per se door een staatshoofd te worden afgelegd. Een officieel bezoek aan de koning kan bijvoorbeeld worden afgelegd door een minister-president of een vertegenwoordiger van een internationale organisatie.

Werkbezoeken van de koning

De koning legt elk jaar een aantal werkbezoeken af in provincies, gemeenten en in het Caraïbisch deel van het koninkrijk. Ook bezoekt de koning vaak een regio, een bedrijf, een instelling, een school, een project of een evenement. Tijdens deze bezoeken wordt de koning vergezeld door een minister, staatssecretaris, commissaris van de koning of burgemeester. De koning praat dan met mensen die betrokken zijn bij de uitvoering van een bepaald beleid en hoort dan wat er allemaal bij komt kijken.

De koning ontvangt ambassadeurs

Op woensdagochtenden ontvangt de koning in Paleis Noordeinde nieuwe

ambassadeurs die in Nederland zijn aangekomen. De ambassadeur biedt de koning twee zogenoemde geloofsbrieven aan. De eerste brief roept de vorige ambassadeur terug, terwijl de tweede de nieuwe ambassadeur aanwijst. Na aanvaarding van de geloofsbrieven is de nieuwe ambassadeur officieel in functie.

Andere activiteiten van de koning

De koning is regelmatig in het land om bijvoorbeeld tentoonstellingen of scholen te openen. Op Koningsdag, de verjaardag van de koning, brengt hij een bezoek aan een plaats of regio om daar de festiviteiten op te luisteren. Ook woont de koning met enige regelmaat herdenkingen bij, zoals de jaarlijkse Nationale Herdenking op 4 mei op de Dam in Amsterdam. Op eerste kerstdag houdt de koning een kersttoespraak voor radio en televisie. De koning stuurt ook berichten ter gelegenheid van belangrijke gebeurtenissen of

herdenkingen in binnen- en buitenland of aan staatshoofden en regeringsleiders, bijvoorbeeld na hun benoeming.

ONDERSTEUNING VAN DE KONING

Bij de uitvoering van zijn taken krijgt de koning ondersteuning van het Kabinet van de Koning. Zo bereidt het Kabinet staatsbezoeken, werkbezoeken en beëdigingen zowel inhoudelijk als organisatorisch voor. Ook vormt het Kabinet de schakel tussen de koning en de andere leden van de regering. Te ondertekenen wetten bereiken de koning via het Kabinet. Aan de koning gerichte verzoekschriften worden niet door de koning zelf afgehandeld, maar door het Kabinet doorgestuurd naar de verantwoordelijke bewindslieden.

Daarnaast bestaat er de Dienst van het Koninklijk Huis, die de koning, de koningin en andere leden van het Koninklijk Huis ondersteunen bij hun dagelijkse

werkzaamheden. De medewerkers van deze Dienst werken in de koninklijke verblijven, vooral in Paleis Noordeinde te Den Haag.

De Rijksvoorlichtingsdienst ten slotte verzorgt de berichtgeving over het Koninklijk Huis. Deze dienst is ondergebracht bij het ministerie van Algemene Zaken, het ministerie van de minister-president.

HOEVEEL KOST DE KONING?

De Begroting van de Koning voor 2016 bedroeg € 40,6 miljoen. Een groot deel hiervan (€ 25,8) was bestemd voor de kosten van personeel en materieel van de Dienst van het Koninklijk Huis. Voor de koning zelf was een bedrag gereserveerd van € 5,4 miljoen, waarvan € 4,5 miljoen voor personele en materiële uitgaven en € 0,9 miljoen voor het persoonlijke inkomen van de koning. De Begroting van de Koning valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Algemene Zaken. De kosten van het ter beschikking stellen van paleizen en huisvesting vallen onder de begroting van de minister voor Wonen en Rijksdienst en waren begroot op € 15,1 miljoen. De kosten voor beveiliging van de leden van het Koninklijk Huis worden niet bekendgemaakt.

MAG DE KONING STEMMEN?

Evenals elke andere Nederlander van 18 jaar en ouder heeft de koning stemrecht. Toch maakt hij hier geen gebruik van,

omdat hij onpartijdig is. Dit noemen we een ongeschreven regel van het Nederlandse staatsrecht.

UNIFORM OF NIET?

Toen Willem-Alexander in 2013 als koning werd ingehuldigd, werd hij eervol ontslagen uit militaire dienst. Dat ontslag heeft alles te maken met artikel 97, lid 2 van de grondwet, waarin staat dat de regering het oppergezag heeft over de krijgsmacht. De koning zelf is lid van de regering en kan dus niet het oppergezag hebben over een leger waarvan hij als ondergeschikte militair deel uitmaakt. Toch draagt de koning als niet-militair soms een uniform. Hij heeft dat recht op grond van een Koninklijk Besluit van april 2013. Hij mag bij bepaalde gelegenheden het uniform dragen van landmacht, luchtmacht en marine, maar dan zonder rangonderscheidingstekens. In plaats daarvan draagt de koning een speciaal onderscheidingsteken, het 'Koninklijk Distinctief'.

ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, de provincie, het land en Europa.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
www.prodemos.nl

Tekst
ProDemos – Huis voor
democratie en rechtsstaat

Vormgeving
Puntspatie [bno],
Amsterdam

Druk
Ten Brink, Meppel

Fotografie
Hollandse Hoogte: Robin
Utrecht (p. 1), Werry Crone
(p. 2), Martijn Beekman
(p. 5), Frank van Beek
(p. 6, 7, 8).

September 2016